

2. Хамініч С.Ю. Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу: Монографія. – Д.: Вид-во ДНУ, 2006. – 288 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремінь, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.: За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.; Знання, 2005. – 327 с.
5. Концепти інноваційного розвитку підприємства [Текст]: [Монографія]/ За заг. ред. д.е.н. Храпкіної В.В.; Національний університет «Києво-Могилянська академія». К.: Інтерсервіс, 2018. – 263 с.
6. United nations development program Human Development Reports [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <https://http://hdr.undp.org>
7. Аналітична записка за країнами, що представлені в Доповіді про стан людського розвитку за 2019; URL: <https://www.un.org.ua>.
8. Індикатори світового розвитку URL: <https://uk.m.wikipedia.org>.
9. Стратегія вищої освіти; URL:[https:// STRATENIYA_ROZVYTKU_VYSHCHOYI_OSVITY_V_UKRAYINI_PROYEKT.pdf](https://STRATENIYA_ROZVYTKU_VYSHCHOYI_OSVITY_V_UKRAYINI_PROYEKT.pdf)
10. Міжнародна Асоціація університетів – World Higher Education Database. URL: https://www.whed.net/results_institutions.php
11. QS Higher Education System Strength Rankings. URL: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/>
12. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4.2 Освітній потенціал в контексті маркетингу освіти

Процеси глобалізації та економічна конкуренція у суспільстві та бізнес-середовищі зумовили трансформацію освіти у сучасному вимірі.

Переосмислення ролі освіти в державі, як на національному рівні, так і на світовому – невіддільне від переосмислення ролі знань, ролі держави, ролі нації.

На сьогоднішній день вплив глобалізаційних чинників на державу має вирішальне значення при осмисленні економіки знань на ринку освітніх послуг України.

Освіта – невід’ємна складова формування будь-якого демократичного суспільства, розвитку національної свідомості, один з показників якості життя країни, її державності.

Маркетинг освіти має на меті задоволення потреб потенційних споживачів на ринку освітніх послуг, де задіяний комплекс маркетингу «7 P» (рис. 1).

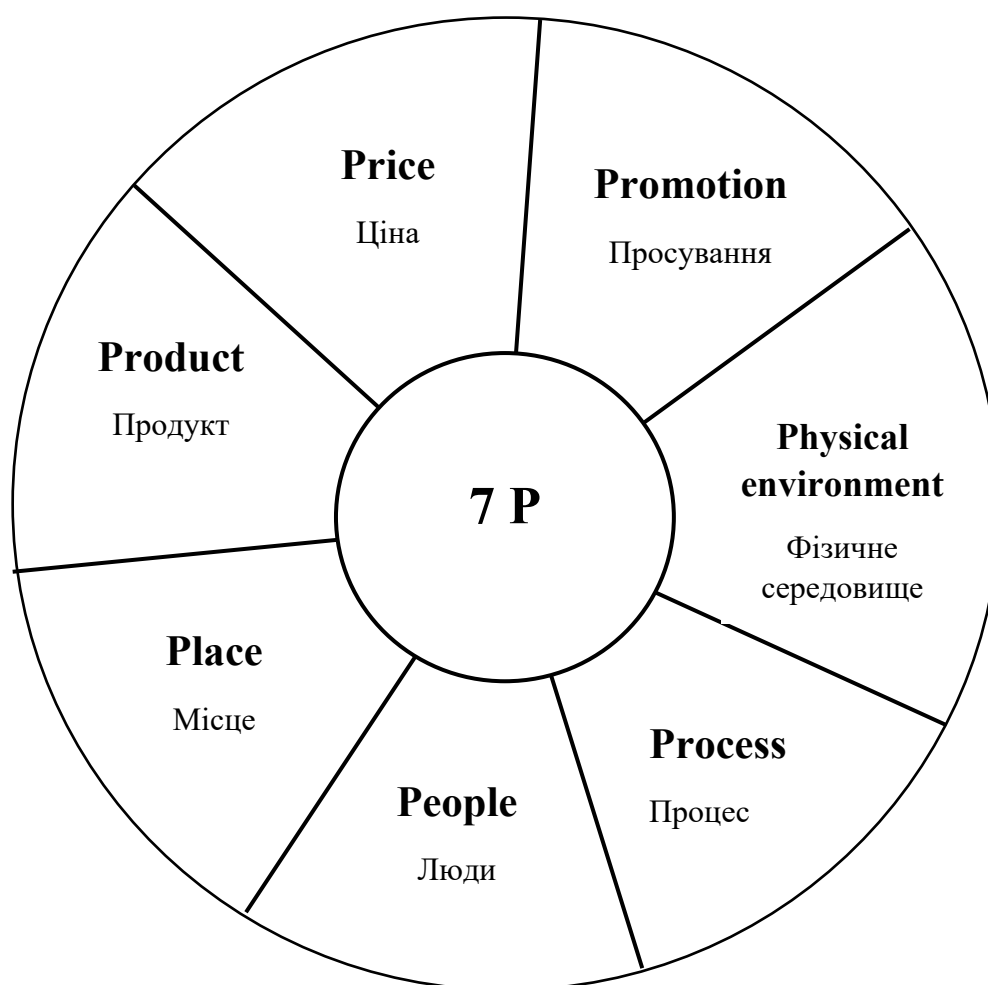

Рис.1.Складові комплексу маркетингу «7 P» на ринку освітніх послуг

Особливістю маркетингу освіти є не отримання прибутку, а досягнення соціального ефекту. Чим ширший перелік надаваних освітніх послуг та пропонувананих освітніх продуктів, тим більше конкурентне освітнє середовище,

вища якість освітнього продукту та можливість надання більш якісних освітніх послуг тощо, тим самим, підвищення якості життя. Отже, формування і розвиток системи освіти базується, перш за все, на впровадженні інструментів маркетингу.

Глобальні цілі сталого розвитку, яких сьогодні дотримуються всі країни світу, встановлюють власні показники розвитку і включають 17 цілей і 169 конкретних завдань. Перелік ЦСР був офіційно затверджений на засіданнях Генеральної Асамблеї ООН в кінці вересня 2015 року. Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для їх досягнення. У доповіді представлені результати адаптації 17 глобальних Цілей сталого розвитку з урахуванням специфіки національного розвитку.

Беручи до уваги принцип «нікого не залишити осторонь» та використовуючи широкий спектр інформаційних, статистичних та аналітичних матеріалів, була розроблена національна система ЦСР (86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання).

Одна з цілей (ціль 4) обґрунтовує роль і значущість освіти як у конкурентному бізнес-середовищі, так й у демократичному суспільстві.

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх:

4.1 До 2030 року забезпечити, щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної і якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання

4.2 До 2030 року забезпечити всім дівчаткам і хлопчикам доступ до якісних систем розвитку, догляду та дошкільного навчання дітей молодшого віку, щоб вони були готові до здобуття початкової освіти.

4.3 До 2030 року забезпечити для всіх жінок і чоловіків рівний доступ до недорогої та якісної професійно-технічної та вищої освіти, у тому числі університетської освіти.

4.4 До 2030 року істотно збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійно-технічними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю.

4.5 До 2030 року ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти і забезпечити рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, у тому числі інвалідів, представників корінних народів і дітей, які перебувають в уразливому становищі.

4.6 До 2030 року забезпечити, щоб всі молоді люди і значна частка дорослого населення, як чоловіків, так і жінок, вміли читати, писати і рахувати.

4.7 До 2030 року забезпечити, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, у тому числі шляхом навчання з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури миру та ненасильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури в сталий розвиток.

4.a Створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби інвалідів і гендерні аспекти, та забезпечити безпечне, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективне середовище навчання для всіх.

4.b До 2020 року значно збільшити в усьому світі кількість стипендій, які надаються країнам, що розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, малим острівним державам, що розвиваються, й африканським країнам, для здобуття вищої освіти, включаючи професійно-технічну освіту і навчання з питань інформаційно-комунікаційних технологій, технічні, інженерні та наукові програми, у розвинених країнах та інших країнах, що розвиваються.

4.c До 2030 року значно збільшити кількість кваліфікованих учителів, у тому числі шляхом міжнародного співробітництва у підготовці вчителів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються [1].

Освіта – є показником стабільності держави та чинником благополуччя суспільства, що базується на економіці знань.

В умовах глобалізації особливої значущості набуває економіка знань в контексті маркетингу освіти, бо саме знання формують світогляд людини, світогляд держави, суспільства і нації.

Сучасна економіка – економіка знань, де переважаючим є інтелектуальна праця, а саме: 85% – у США, 89% – у Великобританії, 90% – у Японії. Економіка знань стала головною характеристикою всіх соціально і економічно лідуючих країн. З'явився новий, комп'ютерний технологічний засіб виробництва. Робоча сила перетворилася з переважно промислової в «інформаційну робочу силу» [2].

Для ефективного застосування економіки знань необхідно, в першу чергу, готувати кадри високої кваліфікації та будувати інноваційні інститути, організаційно-фінансової та організаційної інфраструктури системи освіти.

Знання складаються із фактів, подій, принципів та інших складових освітнього процесу, що відтворюються в опануванні інформаційного матеріалу студентами (учнями). Вони є базисом для формування освітнього потенціалу.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає потенціал як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили, для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов. Економічний потенціал – сукупність економічних можливостей держави (або об'єднання держав), які можуть бути використані для забезпечення всіх матеріальних потреб (виробництва, оборони, особистих потреб населення і т. ін.) [3, с.1087].

Освітній потенціал може розглядатися як окремий показник та в рамках економічного потенціалу держави в системі державного регулювання економіки.

Освітній потенціал визначається як показник, який відображає обсяг освіти, нагромаджений всіма зайнятими в народному господарстві. Цю категорію ототожнюють з фондом освіти. Причому освітній потенціал може бути представленим у фізичному виразі як тривалість загальної та професійної освіти,

а також у вартісному – як сума народногосподарських витрат на підготовку наявної робочої сили.

Більш повно категорію «освітній потенціал» можна визначити як комплексний показник, що не тільки відображує нагромадження фонду освіти суспільства, але й визначає такі фактори:

- володіння його носіями головним ресурсом сьогодення – інформацією, що зумовлює появу та зростання ролі класу інтелектуалів;
- доцільність вкладень в освіту шляхом добробуту та національного багатства країни загалом;
- наявність особистісних якостей людини, що визначають можливості її адаптації до життя в умовах, які постійно змінюються;
- перспективи розвитку суспільства, пов'язані з соціальною природою освітнього потенціалу.

Розглядати сутність освітнього потенціалу можливо у різних аспектах, а саме: людський капітал, трудовий потенціал, інтелектуальний капітал, людський фактор, людський потенціал, інноваційний потенціал, науково-технічний потенціал тощо (рис. 2).

Людський капітал є суттєвим та впливовим фактором, що визначає майбутнє економіки держави, її конкурентоспроможність та перспективність. Людський капітал – це знання, вміння, навички, досвід конкретних фізичних осіб як єдина економічна цінність даного об'єкта бізнесу. Цей капітал є невідчужуваним від його власників. Він являє собою здатність власників та співробітників наукомісткої праці відповідати вимогам і завданням підприємства; розгляд освітнього потенціалу в аспекті людського капіталу дає змогу обґрунтувати економічну ефективність вкладень в освіту.

Трудовий потенціал – складова частина людського капіталу, це наявні та передбачувані обсяги та якість трудових ресурсів при текучому рівні розвитку науки і техніки. Він визначається чисельністю населення, здатного до трудової діяльності, рівнем їхньої освіти, кваліфікації, тощо.

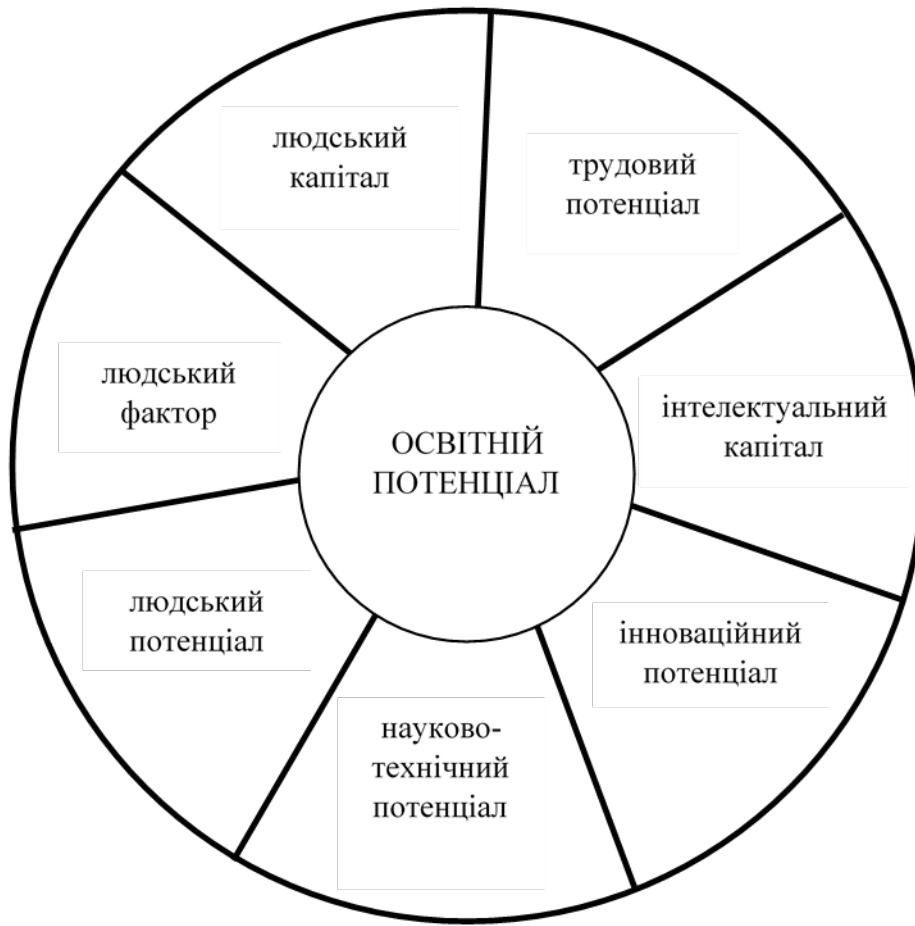

Рис. 2. Складові освітнього потенціалу

Трудоий потенціал – це маса всіляких можливих ресурсів праці, що визначаються чисельністю всіх працездатних людей і тих, які наближаються до цієї категорії. Трудоий потенціал населення країни як складне поєднання фізичних здібностей, знань, досвіду, духовних і моральних цінностей, культурно-національних настанов, звичаїв і традицій містить два основних компоненти: професійно-кваліфікаційну підготовленість населення, що ґрунтується на певному загальноосвітньому рівні, включає життєвий господарський досвід, практичні навички, готовність і здатність працівників до продуктивної праці, що визначається їх ціннісними орієнтаціями і трудовою мотивацією.

Інтелектуальний капітал – це інтелектуальний матеріал, що формалізований, зафіксований і використовується для виробництва більш коштовного майна; це сполучення ряду факторів (людських ресурсів), що

цілеспрямовано впливають на досягнення кінцевого результату. Людські ресурси, по великому рахунку, залежать від рівня створення інтелекту, вартості робочої сили; зайнятості, рівня життя, сприйняття й оцінки інформації персоналом, матеріально-технічного забезпечення наукової діяльності і рівня аналітичного мислення й інноваційної здатності колективу, що беруть участь у спільній бізнес діяльності, а також і від інших факторів. Інтелектуальний капітал сприяє виокремленню такого неречового компоненту освітнього потенціалу людини як інформація, яку вона набуває завдяки освітній та пізнавальній діяльності. Отже, провідною складовою даної категорії виступають знання. Зокрема, в процесі формування та розвитку інтелектуального капіталу саме трансфер знань (внутрішній і зовнішній) відіграє визначну роль. Трансфер знань відбувається лише в тих випадках, коли отримувач інформації володіє таким самим розумінням предмета, як її джерело. Знання може розглядатись як індивідуальне (притаманне окремій людині) і колективне. Індивідуальне знання охоплює всю сукупність відомостей, які використовуються індивідом для вирішення фахових завдань, а також дозволяють йому інтерпретувати інформацію; ідеологічні, нормативні й емоційні елементи цього знання залежать від контексту і часу. До складу колективного знання входять також ціннісні уявлення, здатність зіставляти події, історична пам'ять; його обсяг перевищує просту суму індивідуальних знань завдяки ефекту синергії.

Людський фактор допомагає визначити особистісні характеристики освітнього потенціалу людини – ініціативність, високоорганізованість, здатність до творчості, інноваційної діяльності, налагодженню комунікативних зв'язків з іншими учасниками виробничого процесу та суспільством загалом, дисциплінованість, відповідальність. Ці характеристики поряд з чесністю, порядністю складають особистісний неречовий компонент освітнього потенціалу.

Крім того, людський фактор визначає соціальне значення освітнього потенціалу та відображує перехід від концепції людських відносин до концепції людських ресурсів. Якщо перша розглядає людину лише відносно її

можливостей та обмежень використання у виробничому циклі, то друга представляє її як цілісну істоту зі своєю історією, своїми цінностями та життєвими перспективами.

Інноваційний потенціал – сукупність технічних, соціальних, економічних та інших сучасних та нових характеристик, що дають можливість визначати здатність до розробки, оновлення, впровадження та реалізації новітніх технологій та нововведень.

Науково-технічний потенціал – загальна сукупність ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, наукових тощо) для можливості впровадження наукових і технічних розробок, проектів тощо.

Отже, освітній потенціал – це найбільш узагальнене визначення тих реальних можливостей розвитку, які надані суспільству освітою. Фонд освіти – це та частина освітнього потенціалу, що виражає суму фінансових ресурсів, затрачених суспільством на освіту. Причому фонд освіти також може мати два значення: фонд освіти всього населення і фонд освіти робочої сили. Освітній потенціал як втілення всієї форм освітнього впливу на особистість (виховання, загальної та професійної освіти, професійної підготовки) включає до себе як нагромадження затрати суспільства на функціонування формальної та неформальної систем освіти, так і духовний компонент (нагромадження традиції, моральні та суспільні цінності, а також цінності колективізму та спільності). Духовний компонент взагалі неможливо виміряти, він не піддається кількісним визначенням, але сам він зумовлює динаміку інших складових освітнього потенціалу, що мають кількісні параметри.

Категорія «освітній потенціал» може розглядатися в різних за широтою змісту значеннях: залежно від того, які елементи відносяться до її складу, вона може розглядатися на трьох рівнях.

На першому рівні – у найвужчому розумінні – ми можемо визначати освітній потенціал як фонд освіти, коли говоритимемо про потенціал тих реальних затрат, які здійснено суспільством для функціонування системи освіти. Однак освіта у ширшому розумінні включає також і самоосвіту, і практичний

досвід людей, і нагромаджений освітній досвід поколінь людства. Це дає нам підстави визначити освітній потенціал на другому рівні – ширшому розумінні – як такий, що, поряд з фондом освіти і тривалий час застосовувані на практиці, не залишаються незмінними. За час роботи працівник вдосконалює способи та прийоми застосування своїх знань, самостійно пізнає нові знання і намагається їх використовувати. Відбувається і розвиток його комунікативних здібностей – будувати відносини з іншими, дуже різними людьми. На третьому рівні – у найширшому розумінні – освітній потенціал включає до себе, поряд з сукупними затратами суспільства на функціонування системи освіти та зазначеними елементами другого рівня, також нагромаджений досвід народу. Останній дістає свій прояв у культурних і національних традиціях, у моральних цінностях, які передаються від покоління до покоління і складають цементуючий фундамент для спільного життя народу.

Отже, у найширшому розумінні освітній потенціал включає фонд освіти, практичний досвід людства, самоосвіту та нагромаджений духовний досвід суспільства. Кількісно визначити освітній потенціал одним показником неможливо – його квантифікація вимагає цілого комплексу різнопорядкових показників. Це можуть бути як абсолютні показники (наявність навчальних закладів, величина витрат на освіту, частка учнів і студентів), так і відносні (частка суспільних затрат на освіту, частка учнів у загальній чисельності населення, середня тривалість навчання працівника, нагромаджений фонд освіти у людино-роках або вартісних показниках).

Кількісному визначенню підлягають фонд освіти як сума нагромаджених суспільних затрат на освіту та певною мірою – фонд освіти на другому рівні. Розрахувати фонд освіти суспільства можна на основі даних про чисельність усього (або зайнятого) населення, кількість осіб (зайнятих працівників) з певним рівнем освіти, тривалістю навчання для кожної групи населення відповідно до рівнів освіти і вартість навчання на кожному з них.

Таким чином, освітній потенціал в контексті маркетингу освіти формує світогляд особистості, суспільства, нації, забезпечуючи якість навчання у

зкладах вищої освіти, організацію освітнього простору відповідно до сучасних тенденцій освіти та світових глобалізаційних процесів, підтримку науково-дослідних лабораторій та різних форм підприємницької діяльності, що сприяють (розробляють, оновлюють, удосконалюють, активізують) впровадженню інноваційних методів і прийомів навчання, інтерактивних методик навчання, створенню сучасної інфраструктури освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інформаційний сайт Організація Об'єднаних Націй в Україні: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvyktu-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
2. Экономика знаний / В.В.Глухов, С.Б.Коробко, Т.В.Маринина. – СПб. Питер, 2003. – 528 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Формування інноваційної стратегії країни в умовах сталого розвитку економіки [монографія] // Хамініч С.Ю., Сокол П.М., Матвієць М.В./ Детермінанти сталого розвитку економіки [Текст]: [Монографія] / Під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., д.ю.н., проф. Устименка В.А.; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К.: Інтерсервіс, 2019. – С. 134-143.
5. Хамініч С.Ю. Формування іміджевої економіки України // С.Ю. Хамініч, К.С. Тригуб / Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка», випуск № 2, 2018 р., режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2018>
6. Стратегія вищої освіти ; STRATENIYA_ROZVYTKU_VYSHCHOYI_OSVITY_V_UKRAYINI_PROYEKT.pdf
7. Хамініч С.Ю. Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу: Монографія. – Д.: Вид-во ДНУ, 2006. – 288 с.